Cana asobnaha numaru 20 hr. | Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 37 (582). | Wilnia, Niadziela 21 Kastryčnika 1934 h. | Hod X (XVIII).

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja daražej. Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

На пераломе.

(Да дыскусіі ў справе абнаўленьня БХД).

Прачытаўшы перадавіцу ў „Бел. Крыніцы" (№ 35) пад назовам: «Час абнавіцца», я, як дзікі незалежнік-дэмократ, сапраўды шчыра ўсьцешыўся, што нарэшце БХД зразумела сваё сапраўднае палажэньне ў беларускім адраджэнскім руху і належна ацаніла сябе, як і павагу сучаснае хвіліны. З прыемнасьцю забіраю голас у той дыскусіі, якую пачала вышэй успомненая перадавіца. Каб быць аднак-жа об'ектыўным у гэтай дыскусіі, стаўлю адразу засьцярогу, што ня зьбіраюся складаць афэрты пад адрасам БХД, выказваючы дадатнія бакі яе агульна-грамадзкага дзеяньня. Бо-ж праўдаю ёсьць, што з дасюлешняга хаотычнага нашага грамадзкага жыцьця, адна БХД дагэтуль ня зьбілася з панталыку, высока і трывалка трымаючы свой сьцяг, як і сьцяг Беларускага народу. Паміма аднак-жа гэтых агульна-беларускіх дадатніх валёраў і здабытых агульна-беларускіх сымпатыяў, БХД не прыцягнула ў свае рады большасьці дзіка ходзячай беларускай дэмократычнай інтэлігенцыі і наагул беларускага грамадзянства. Чаму гэтак было? А таму, што БХД сваім назовам, а ў зьвязку з гэтым і сваім троха перастарэлым зьместам, ня зусім атказывала сяньнешняму рухліваму грамадзкаму жыцьцю.

Хрысьціянская дэмократыя — гэта грамадзка-палітычны кірунак, абапёрты на хрысьціянскай этыцы. Але тут якраз трэба з месца сказаць, што хрысьціянская этыка, гэта прадусім этыка ўнутрана-індывідуальная кожнага паасобнага чалавека, якая, хапя і зьяўляецца зародкам этыкі грамадзкай, але незаўсёды годзіцца з гэтаю апошняю. Бо ж этыка грамадзкая можа якраз зьяўляецца выпадковай паасобных этык індывідуальных. Таму, з чым лёгка можа згадзіцца адзін чалавек, з тым часта і найчасьцей ня згодзіцца грамада. Прыкладам: адзін чалавек на падставе свае высока-выробленай індывідуальна-хрысьціянскай этыкі можа быць пакорным, але грамада гэтага ніколі зрабіць ня можа, бо гэта пойдзе відочна на яе некарысьць. Грамада можа быць пакорнаю толькі і пад варункам узаемнасьці. І таму этыка хрысьціянска-індывідульная кажа: любі бліжняга свайго, а этыка грамадзкая дадае тут пэўную папраўку: калі ён цябе гэтак сама любіць будзе. Пазорна нібы супярэчнасьць, — сапраўды-ж гэта працяг этыкі індывідуальнай, сапраўды-ж гэта грамадзкая папраўка, без якое немагчыма было-б сужыцьцё грамадзянства. Вось чаму самы назоў «хрысьціянская» дае падставу думаць, што гэта чыста клерыкальна-духоўная, чымсьці грамадзкая арганізацыя, якая займаецца болей унутрана-духоўнымі справамі, абапёртымі на індывідуальна-хрысьціянскай этыцы. Вось чаму БХД дасюлешняя, каб аднавіцца, а скарэй перарадзіцца, мусіць пакінуць назоў «хрысьціянская» і ў зьвязку з гэтым зьмяніць адпаведныя пункты свае праграмы, якія не атказываюць сяньнешняму грамадзкаму жыцьцю. Ужо само прыняцьце прынцыпу дэмократызму дае падставу лічыць, што хрысьціянскі сьветапагляд будзе захаваны. А індывідуальна-хрысьціянскім узгадаваньнем варта было-б, каб у нас занялося якое-колечы рэлігійнае таварыства, якога, на жаль, яшчэ ў нас няма. Гэтулькі, што да хрысьціянскасьці дасюлешняе БХД.

Цяпер хачу шырэй зачапіць другую аснову БХД — дэмократызм. Вось-жа да гэтага пытаньня дэмократызму, то чамусьці ў сяньнешні час, у час, калі ў галіне веды чалавек можа гардзіцца сабою, у галіне грамадзкага споўжыцьця гэты-ж самы чалавек разьмінаецца з гэтаю людзкою годнасьцю А гэта таму, што чалавек сёньняшні, прыціснуты да муру наступамі грамадзкага характару, ськідае з сябе ўсялякую атказнасьць за новыя формы. Наагул не ўяўляець сабе чалавек свае ролі і свае інтэлектуальнае моцы. Недзе ад некуль нясецца гук: дэмократызм у форме парлямэнтарызму ў жыцьці грамадзка-палітычным і ў форме лібэралізму ў жыцьці эканамічным збанкрутаваў, а нясьведамыя людзі падхватваюць, што наагул збанкрутаваў дэмократызм, і сяньнешні пужлівы чалавек годзіцца з гэтым безапэляцыйна, забываючыся, што дэмократызм у сваей сутнасьці зьяўляецца вялізарным і цалком дадатным сьветапаглядам. Дэмократызм вырас на чыста індывідуальнай этыцы, перайшоў вялікую эвалюцыю ў сваім гістарычным разьвіцьці і аканчальна выліўся ў форму грамадзка-этычных вартасьцяў. Дэмократызм — гэта грамадзкая этыка, гэта ня роўнасьць перад правам, а роўнасьць права перад усім. На зары нованадходзячых дзён гэтак іменна можна ўявіць сабе сутнасьць дэмократызму. І дзеля гэтага не збанкрутаваў дэмократызм, а збанкрутавалі яго першапачатковыя, можа найгоршыя, формы: парлямэнтарызм з яго выбарнымі прынцыпамі і лібэралізм з яго вольнасьцю прыватна-грашовае ініцыятывы. Гэтыя дзьве найгоршыя першапачатковыя формы дэмократызму можа якраз і прычыніліся да таго хаосу, які сяньня агарнуў людзкасьць. Бо-ж парлямэнтарызм стварыў дэмагогію, партыйніцтва, корупцыю, а галоўнае, стварыў сталую сыстэму выбіваньня чалавека з таго асяродзьдзя, у якое ён урос каранямі.

Лібэралізм узноў-жа стварыў у галіне эканамічнай т. зв капіталізм, з яго звычаем упусканьня ў грамадзкую хату пражорлівых ваўкоў, якія няміласэрна ядуць слабейшых безграшовых ягнятак. І гэтыя чамусьці карыкатуры дэмократызму дагэтуль уважаліся ды й яшчэ ўважаюцца за самую сутнасьць дэмократызму. Гэтак разважаючы, крычым, што ўсё збанкрутавала і зьбліжаемся да апраўданьня рознай масьці дыктатураў, да іх нібы то канешнае патрэбы. Гэтым самым мы ськідаем з сябе ўсялякую адказнасць перад гісторыяй і пасыўна паддаёмся трэсуры адзіных, ці колектыўных дыктатараў. І стаецца падобным чалавек да сабачкі на шнурочку, які задаволены з гэтае свае ролі. Вось які вынік памылковага пагляду на істоту дэмократызму з боку парлямэнтарызму і лібэралізму.

Дэмократызм ёсьць вартасьць этычная, — крычыць людзкая душа, — і гэтым самым выходзіць з зачараванага кола, зьбліжаючыся да высшае і лепшае формы дэмократызму, да гэтак званага корпоратызму. Роўнасьць права і салідарнасьць у галінах як грамадзка-палітычнай, таксама і эканамічнай. Не адзінкі і клясы маюць тут рашаючы голас (як пры парлямэнтарызьме і лібэралізьме), а адзінкі грамадзкія — корпорацыі, якія свае ўзаемаадносіны рэгулююць на падставах грамадзкае этыкі, прынцыпе: дай жыць другому, калі хочаш сам жыць. Не парлямэнтарна-шапачная пашана да бліжняга з чыста фармальным сваім зьместам, а пашана матэрыяльная, палягаючая на роўным удзеле ў сродках вытвару і на справядлівым распадзеле грамадзкіх багацьцяў. У нутры корпорацыі гэта ўсё даконваецца на падставе шырокага профэсыянальнага самаўраду. Навонкі-ж, у жыцьці міжкорпорацыйным, пільнуець гэтага цэлае грамадзянства цераз свае высшыя міжкорпорацыйныя воргаты. Калі-ж да гэтае сыстэмы корпоратызму дадаць яшчэ коопэрацыю, ува ўнутраным жыцьці паасобных корпорацыяў, дык можна гэтым самым усьцерагчыся сыстэмы рабунку корпорацыі цераз другія корпорацыі.

У галіне прыватнае ўласнасьці належа ўвесьці сыстэму шырокага грамадзкага надзору, выходзячы з залажэньня, што прыватная ўласнасьць не зьяўляецца нейкаю ненарушымаю сьвятасьцю, а ёсьць яна толькі вынікам даручэньня пэўных натуральных ці вытвараных об'ектаў паасобным адзінкам або корпорацыям з варункам гаспадараваньня паводле вымогаў грамадзкае этыкі.

Гэтулькі ў агульных нарысах можна сказаць аб корпорацыйным дэмократызьме, вымогі якога, як бачым, надта радыкальныя, ідучыя ў тахт з вымогамі сяньнешняга жыцьця, у тахт з шуканьнем новых формаў грамадзкага ладу, абапёртага на дэмократызьме, як на вартасьцях этычных. Калі БХД сапраўды хоча адрадзіцца, прыймаючы ў аснову свае праграмы дэмократычны корпоратызм, дык трэба ёй назвацца: Беларускім Народным Радыкальна-Дэмократычным Аб'еднаньнем.

Дэмос.

Крыху аб навуцы ў Савецкай Беларусі.

Навука ў ССРР стаіць нявысока. Бальшавікі яшчэ ня здолелі ўзгадаваць сваіх навуковых сілаў. Перадваенныя прафэсары рэдка каторые былі пакліканы на катэдры бальшавіцкіх вышэйшых установаў дзеля прычын зусім зразумелых. Дзеля гэтага мусіў стварыцца застой у навуцы. Унівэрсытэты там часта зьяўляюцца нейкімі таварыскімі клюбамі, дзе кожны выказывае свае „мудрасьці." Часта ў тракце чытаньня лекцыі прафэсар бывае змушаны ўступіць мейсца на катэдры студэнту, які пачынае крытыкаваць перад аўдыторыяй свайго прафэсара, закідаючы яму анальфабэтызм у справе марксызму-ленінізму. Ня рэдкія былі прыклады, што прафэсар безпасрэдна з катэдры адыходзіць у лёхі ГПУ. Акрэсьленых праграмаў бадай ніводзін факультэт і дасюль не апрацоўвае.

Для ілюстрацыі прытачу адкрытае пісьмо студэнтаў Менскага Політэхнічнага Інстытуту, надрукаванае ў „Правде" 1934 г., № 268.

„Короткие сигналы. Злополучный Институт.

(*Письмо студентов*).

Учебный год в Белорусском государственном политехническом Институте (г. Минск) начался 5 сентября. Подготовились к нему исключительно плохо. Календарнаго расписанія занятий нет. Каждый день состовляется новое. Рабочий день студентов не загружен. Занятия происходят через день по 3-4 часа. Нет преподавателей.

Нам студентам 5-го курса, до окончания осталось четыре месяца. Мы должны пройти 12 специальных дисциплин. Кроме того, нам надо закончить много лабораторных работ. Лабораторий нет. И нет надежды иметь их в ближайшее время. До сих пор нет также и тем для дипломных проектов.

Такое паложение института ни для кого не новость. Так было и раньше Обо всем этом мы писали в мае 1934 в Комитет по высшему техническому образованию и в газету „Чырвоная змена". Знают о злоключениях инстутута и белорусские центральные организации.

Городецкій, Найдович, Пригарин."

Вось гэтае пісьмо аж надта шмат гаворыць аб сучасным навучаньні ў Сав. Беларусі.

Праўда, навуковых устаноў у Беларусі даволі многа, але іх значэньне вельмі малое для навукі беларускай. Няхай няма ў узгадаваньні беларускай націдэолёгіі, але няма і веды агульнай у вучняў, студэнтаў і пэдагогаў, а нават і ў сучасных сьвежа сьпечаных „красных прафэсароў".

Страшэнны недахоп кваліфікаваных пэдагогаў і застрашаючы анальфабэтызм ужо працуючых у галіне гісторыі і географічных дысцыплін, змусіў Наркомасьветы Беларусі да ўтварэньня гістарычнага факультэту пры Беларускім Дзяржаўным Унівэрсытэце і географічнага факультэту пры Менскім Пэдагогічным Інстытуце. Прэзыдэнт Бел. Акад. Навук П. Горын абгаварываючы справу гістарычнага факультэту ў артыкуле: „Да адкрыцьця гістарычнага факультэта пры Бел. Дзярж. Унівэрсытэце" (Звязда № 214, 1934 г.) між іншым кажа:

...„Сур'ёзным недахопам у выкладаньні гісторыі ў сярэдняй школе зьяўляецца амаль поўная адсутнасьць выкладаньня гісторыі Беларусі. Так, на пытаньне, якое месца займае гісторыя Беларусі ў агульным прадмеце гісторыі, на 107 выкладчыкаў 104 адказалі: зусім не выкладаем."

Ня лепш і з географіяй. Дзекан новазаложанага географічнага факультэту праф. Лойка ў зацемцы: „Географічны факультэт у Менскім Пэдінстытуце" (Звязда № 223, 1934) піша, што: „...Падрыхтоўка географаў зусім адсутнічала ў БССР, да 1933 г., а географічныя дысцыпліны, якія выкладаліся ў нашых ВНУ і тэхнікумах, адыгрывалі службовую ролю, як агульнаадукацыйныя дысцыпліны.

Не дзіва, што на курсах перападрыхтоўкі настаўнікаў гісторыкаў і географаў ні адзін курсант не даў у пісьменнай працы на 100 проц. правільнага адказу на пытаньне: назваць саюзныя і аўтаномныя рэспублікі СССР і іх сталіцы..."

Гэтакія прыклады не патрабуюць камэнтарыяў, яны вельмі выразна гавораць аб фактычным палажэньні навукі ў СССР, а перадусім у БССР.

Лявон Бурны.

Чыя Царква ў нашым Краю?

На першы пагляд дзіўнае і незразумелае пытаньне, — чыя Царква ў нашым Краю? Аднак угледзеўшы паважна ў рэлігійна-царкоўнае ў нас жыцьцё і ў адносіны служыцеляў Царквы да нашага народу і на падзеі ў праваслаўнай Царкве, абымаючай наш Край, пытаньне гэнае стане сур'ёзным і паважным.

Праваслаўная Царква абымаючая і наш Край афіцыяльна называецца **Праваслаўнай Аўтокефальнай Царквой у Польшчы.** З гэтага назоўнага тытулу многія палякі, што імкнуцца праз Праваслаўную Царкву апалячываць прадусім беларусаў, намагаюцца, каб **Праваслаўная Аўтокефальная Царква ў Польшчы** была сапраўды **польскай.** Праўда, законы Царквы гэтаму не працівяць, бо калі ёсьць цэрквы: Расейская, Баўгарская і інш., дык па закону можа быць і Польская. Але вось у Польшчы зусім ня тое. Там праваслаўныя вернікі: расейцы, баўгары, а ў Польшчы палякі каталікі, а праваслаўныя — гэта ўкраінцы і беларусы.

Вось жа гэтыя царкоўна-польскія патрыёты не зважаючы на гэную фактычную супярэчнасьць намагаюцца аднак **Праваслаўную Аўтокефальную Царкву ў Польшчы** зрабіць **польскай** для праваслаўных беларусаў і ўкраінцаў.

Мы ведаем, што гэная афіцыяльна **Праваслаўная Аўтокефальная Царква ў Польшчы,** сваім нацыянальным характарам у кіраўніцтве Царквой, наскрось маскоўская. Аб гэтым пацьвярджае і наступны факт.

Нядаўна Сынод біскупаў Праваслаўнай Царквы ў Польшчы: мітрапаліт Дзяніс і арцыбіскупы: Віленскі Хвядос, Валынскі Алексы і Палескі Александар, — апрача біскупаў: Горадзенскага **Антонія** і украінцаў **Палікарпа і Сымона,** — усе падпісалі адозву **расейскіх біскупаў на эміграцыі,** з якой выглядае, шта Сынод праваслаўных біскупаў у Польшчы ўважае і Праваслаўную Аўтокефальную Царкву ў Польшчы часткай расейскай Царквы, каторая **„гатова ў вызначаны Богам час злучыцца з вызваленай сваей маткай Царквой расейскай".**

Гэнае выступленьне праваслаўных біскупаў узварушыла царкоўна-польскіх патрыётаў, якія намагаліся ў Праваслаўную Царкву ў Польшчы надзьмуць польскага духу, — каб Царква запладняла польскай культурай і агулам польшчынай беларусаў і ўкраінцаў.

З гэтага бачым, што ў Праваслаўнай Царкве на нашых землях цяпер, так як і даўней, адбываецца барацьба маскалёў з палякамі за нашу беларускую душу. Нам, беларусам, як адны так і другія „прыяцелі — аднолькавы. Мы мусім бараніцца ад нацыяналізму польскага і вялікадзяржаўніцкага нацыяналізму маскоўскага. З гэтага так-жа бачым, што Праваслаўная Царква ў нашым Краю ня нашая, беларуская, як у Баўгарыі для баўгараў баўгарская, бо яна расейская і не бароніць беларусаў, як эвангельскі Добры Пастыр, а наадварот, беларусаў нацыянальна нішчыць, перарабляючы на маскалёў.

З гэтага так-жа ясна бачым, што для праваслаўных Беларусаў патрэбна і свая беларуская Праваслаўная Царква.

Сідарчук.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

Нарада Прэзыдыюму Бел. Нац. К-ту. У аўторак 16 г. м. адбылося паседжаньне Прэзыдыюму Бел. Нацыянальнага Камітэту, на якім разглядалася некалькі бягучых спраў, з якіх некаторыя пастаноўлена перадаць на разгляд пленуму К-ту. Дзеля гэтага склікаецца агульны сход Б. Н. К. на нядзелю 28 г. м. на 4 гадзіну па паўдні.

З выдавецкае нівы. „Шлях Моладзі" № 11 за м-ц кастрычнік с.г. і „Самапомач" № 10, так-жа за месяц кастрычнік с. г., выйшлі з друку.

Беларускі календар-кніжка на 1935 г. пад назовам „Беларускі Народна-Гаспадарскі Календар" друкуецца і скора выйдзе ў сьвет.

З студэнскага жыцьця. — У суботу 20.X.1934 г. у памешканьні Б. І Г. і К., Завальная 1—1, Беларускі Студ. Саюз пры У.С.Б. ладзіць інаўгурацыйны вечар. Праграма прадбачыць: ідэолёгічна-інфармацыйны рэфэрат, дэклямацыі і скокі. На вечар Урад Б.С.С запрашае ўсю бел. студ. моладзь. Пачатак а гадз. 19.

— 21.X.1934 г. у тым-жа памешканьні адбудзецца Літэратурны Вечар. Абсольвэнт Я. Хвораст прачытае драму ў 5 дзеях п. н. „На выбоінах". Драма гэта прысьвячаецца памяці памёршага сябры Б. С. С., П. Пяршукевіча.

— Агульны Надзвычайны Сход сяброў Б. С. С. мае адбыцца 28 кастрычніка ў VI салі Галоўнага Будынку У. С. Б. Прысутнасьць сяброў абавязкавая.

Biełarusy i biełaruščyna na II Źjeździe sławianskich filolohaŭ.

Delehaty na II źjezd sławianskich filolohaŭ 23-30.IX.1934 h. u Waršawie ad Biełaruskaha Nawukowaha T-wa D-r J. Stankiewič i W. Hryškiewič dawali na zborcy hetaha T-wa 10.X. s. h. sprawazdaču z swajho ŭčaścia na źjeździe. Za imi padamo žmieniu wieściaŭ ab źjeździe i biełaruščynie na im. Źjezdy sławianskich filolohaŭ majuć uzo swaju tradycyju, bo bywajuć kožny 5-ty hod. Pieršy źjezd byŭ u 1929 hodzie ŭ Prazie česskaj. Učaśnikami na II źjeździe byli sławianskija filolohi ŭsich sławianskich narodaŭ i apračа taho sławisty šmat jakich narodaŭ niesławianskich zachodniaj Eŭropy (niemcy, francuzy, italjancy, halandcy, šwedy, finy, rumyny i inš.). Z biełarusaŭ byli wyšmienawanyja dwa. Z Sawieckaj Biełarusi balšawiki nikoha nia puścili. Nia było tak-ža nikoha na źjeździe z Sawieckaj Ukrainy i SFSR. Źjezd byŭ padzialiŭšysia na sekcyi: jazykawiednuju, litaraturnuju, historyčnaha ładu i etnografičnuju. Zacikaŭleńnie na źjeździe biełaruskim narodam i biełaruskimi temami było značnaje. Z biełaruskim referatam wystupaŭ D-r J. Stankiewič. Apračа taho na biełaruskija temy čytali referaty i nie biełarusy. Praf. Bujak pračytaŭ referat na temu „Sialiba Wiacičaŭ i Radzimičaŭ prad ich prychodam na Aku i Sož." Tema heta razhladałasia raniej u literatury rasiejskaj i biełaruskaj (artykuł D-r. J. Stankiewiča „Biełaruskija plamiony i ichniaje rassialeńnie" ŭ „Rodnaj mowie"). D-r M. Rudzinskaja mieła referat ab uradawaj mowie Wial. Kn. Litoŭskaha. Referentka naahuł dajšła ŭ swajoj pracy da tych samych wywadaŭ, što i praf. Karski, paimienna, što ŭradowym jazykom Wial. Kn. Litoŭskaha byŭ jazyk biełaruski. D-r. L. Asoŭski pračytaŭ referat ab jazykawiednaj gieografii Zach. Biełarusi, a Fłaroŭski ŭ swaim referacie daŭ cikawyja wieści ab byćci Skaryny ŭ Prazie. Akazwajecca, što Dr. Fr. Skaryna byŭ jakiś čas lekaram na dwary českaha karala Ferdynanda. U dyskusii nad hetymi referatami biełaruskija filolohi prymali dziejnaje ŭčaście.

p—k.

Wincuk Adwažny.

17)

Chłapiec.

POWIEŚĆ.

XI. U swatach.

Doŭha dumaŭ arhanisty ab swajej swadźbie i nia moh adwažycca. Pieršy „harbuz," katory dastaŭ dwaccać p'ać hadoŭ tamu nazad, tak ujeŭsia ŭ pamiać staromu kawaleru, što jon i ciapier sumniawaŭsia — anuž Hanula adkaža? Dyk woś ciapier pastanawiŭ pastupać aściarožna: tahdy wielmi śpiašyŭ, sam pačynaŭ swatoŭstwa i sam jaho skončyŭ, ci — lepš skazać — ludzi za jaho skončyli. Tahdy, značyć, bywaŭ u swajej nienahladnaj dawoli časta: paznajomiŭsia z joj i z baćkami; pryhledziŭsia, ulubiŭsia i zara pryznaŭsia joj samoj, i pytaŭ ab jejnaje apošniaje słowa. A jana, jak i patreba akuratnaj dziaŭčynie, wielmi skanfuziłasia, pačyrwanieła da samych wušej i ŭciakła da matki. A matka wywiezła nazaŭtra dačku kudyści da swajakoŭ i pośle wydała jaje za taho amerykanca, katory ŭžo paśpieŭ spadabacca i dačce i matcy. Tak Charašucha, jak to kažuć, źjeŭ harbuz, a zakusiŭ cybulaj. Tahdy-ž zatoje tak skryŭdziŭsia na ŭwieś świet, a najbolš na siabie samoha, što kinuŭ tuju parachwiju i na hołas pabažyŭsia pierad abrazami, što, pakul žyć budzie, žanicca nia budzie. Ale moładaść-durnaść: adpakutawaŭ zatoje ćwierć wieku i hodzi! A ciapier woś palubiŭ Hanulu ŭsiej siłaj adzinokaj i nabalełaj dušy. Ale što skaža jana sama, Hanula? I jak dawiedacca? Iści samomu ŭ zaloty — nia taja ŭžo para, i Hanula žywie ŭ čužoj chacie, i chłapiec žywie pry joj, i buduć pośle plotki... Treba wybrać druhi plan.

Tak razważaŭ Charašucha sam z saboju. A pośle doŭhaj rady z Marcukom, pastanawiŭ dawieryć sprawu jakoj łoŭkaj babie, kab tak, jak toj kaža, i „sakret zachawać i dziełu pamahčy."

— Žanićba — heta babskaja rabota, — kazaŭ Marcuk — i mianie kaliści baby ažanili: nijak ja sam nia moh adwažycca. A jak stali raić, nahaworywać, swatać, dyk tak mianie zaduryli, što woś uziaŭ i ažaniŭsia. Dyk i ty pašli na prawiedy jakuju chitruju babulu i pad wialikim sakretam dawiedajsia na miejscy. A pośle ŭžo, pa našamu abyčaju, prosta jedź u swaty. Prostaja daroha—samaja biaśpiečnaja, — tak zakončyŭ Marcuk i prыkanaŭ arhanistaha.

Tolki-ž jakuju tut wybrać babu?

I woś raptam upała Charašusie na dumku Ruzia, jahonaja susiedka, — „babski Starasta", — baba daścipnaja i dasužaja, katoraja znała ŭsie sakrety całaj parachwii, a jejnych sakretaŭ nia znaŭ nichto. Nichto nia wiedaŭ, jakoha jana rodu, skul wychodzić, skolki maje hadoŭ, a najważniejšaja sprawa, — skolki maje hrašej i hdzie ich chawaje?

I Marcuk stajaŭ za jaje Kazaŭ: „takaja, brat ty moj (tfu, tfu! zhiń ty, prapadzi, — nia pierad nočaj spaminajučy), usiudy ŭlezie, uhaworyć, a jak treba, dyk i padwarožyć; i pierad paroj sakretu nia zdradzić — ja jaje znaju! Wiedama, zapłaciš babie, ale nie pažalieješ.

Dobra. Tak i stała. Charašucha paklikaŭ Ruziu, doŭha z joj hawaryŭ ab rožnych pastaronnich sprawach i nia moh padyjści da hałoŭnaj, až sama Ruzia wywieła jaho z biady.

— Dy hawary-ž, pan, jasna, — kaža jamu: — na što mianie paklikaŭ.

Charašucha až zdryhanuŭsia, ale pieramoh siabie i aściarožna pakirawaŭ haworku na žanićbu. Ruzia adrazu źmiarkawała, čym dzieła pachnie, a nawiet zara ŭhadała, na kaho Charašucha nadzieicca.

— Heta wiedźma — nia baba! — padumaŭ Charašucha. Ahlanuŭsia kruhom i ŭžo niarad byŭ, što z joj źwiazaŭsia.

— Pan, nia bojsia! — paciašała Ruzia, — jak ja waźmusia, dyk interas peŭny. I nichto na świecie nie dawiedwajecca. Tolki-ž... i raschody buduć, — kazaŭ, ścišyŭšy hołas, „babski Starasta."

— Wot tabie na pačatak, — kazaŭ arhanisty tknuŭšy Ruzi tryrubloŭku.

— Na pačatak dosić, — kazała Ruzia.

— Najpierš, — tałkawaŭ arhanisty, — ty dawiedajsia, ci Hanula mianie lubić, .. ale heta sakretna — praz druhich. Aha! A pośle, — ci jana zhodzicca wyjści za mianie zamuž? A ŭrešcie, — hdzie mnie z joj tymčasam spatkacca? A pośle...

— Nu, užo, pan, mianie nia wučy! Ja sama lepš wiedaju, što budzie pieršaje, što druhoje, a što tam treciaje—čaćwiertaje. Tymčasam wam spatykacca nia možna, bo, pan, z paśpiechu tolki papsuješ sprawu, jak i pieršuju kaliści papsawaŭ. A što jana waspana lubić, dyk ja napierad haławu daju.

— Dy ty, budź łaskawa, nia łžy! Bo pierastanu tabie wieryć. Skul ty wiedaješ, što jana mianie lubić? — pytaŭsia arhanisty.

Statystyka II dziaržaŭnaj pierapisi na bieł. ziemlach.

U numary 34 „B. Krynicy" s. h. my padali statystyku II dziaržaŭnaj pierapisi pawietaŭ Maładečanskaha i Ašmianskaha. Ciapier padajom statystyku hetaj pierapisi nastupnych pawietaŭ:

Brasłaŭski Pawiet.

Wa ŭsim pawiecie ludziej ahułam — 143.161, katalikoŭ —89.020, prawasłaŭnych — 29.672; baćkaŭskaja mowa: 93.958 polskaja(?), 23.138 biełaruskaja, 14 555 maskoŭskaja i 3490 litoŭskaja. Žydoŭ 7181 i inšych 656.

Z henaj statystyki widać, što ŭ palaki ŭpisany nia tolki ŭsie kataliki, ale i niamała prawasłaŭnych. Ličba užywajučych maskoŭskuju baćkaŭskuju mowu, — dyk heta starawiery — maskali, jakija zdaŭnych žywuć na Biełarusi ŭciokšy ad relihijnaha praśledu ich u Rasiei.

Dziśnienski pawiet.

U haradoch ludziej ahułam — 15.438, katalikoŭ 4019, prawasłaŭnych 2730; baćkaŭskaja mowa: 4471 polskaja, 1781 biełaruskaja, 717 maskoŭskaja, 8406 žydoŭskaja i 41 inšaja. U wioskach ludziej ahułam—144.448, katalikoŭ 52.876, prawasłaŭnych — 85 256; baćkaŭskaja mowa: 57.811 polskaja(?), 78.197 biełaruskaja, 4350 maskoŭskaja, 3356 žydoŭskaja i 568 inšaja.

U hetym pawiecie ŭsie biełarusy, wialikaja častka prawasłaŭnych i kataliki tak-ža ŭ statystycy haworać papolsku.

Pastaŭski pawiet.

Ahułam ludziej u pawiecie — 99.907, katalikoŭ 50.751, prawasłaŭnych 44.459; baćkaŭskaja mowa: 47.917 polskaja(?), 47.707 biełaruskaja, 1354 maskoŭskaja, 2683 žydoŭskaja i 171 inš.

Tut, jak bačym, dyk nia ŭsie ŭžo kataliki „trymajucca" polskaha „ojčystaha jenzyka."

Pry hetym treba adciemić, što pawodle hetaj pierapisi, dyk i mnohija žydy nie haworać u siabie doma pažydoŭsku. Musić heta „polacy mejžešowaha wyžnańnia," bo biełarusaŭ hetkich jašče niama.

Wiedajem, asabliwa wiedaje biełaruskaje sialanstwa, jak prawodziłasia henaja pierapiś i jak treba było stojka ćwierdzić, što jaho baćkaŭskaja mowa — biełaruskaja. I woś hetkich stojkich biełarusaŭ užo znachodzicca ŭ biełaruskich pawietach amal paławina ŭsiaho nasielnictwa ŭ pawiecie. Heta postup biełaruskaj nacyjanalnaj świedamaści.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу Выпісвайце найстарэйшую беларускую газэту „Беларускую Крыніцу!"

Wystaŭka starych knih u Šaŭlach.

„Viln. Ryt. (Nr. 79 s. h.) padaje nastupnyja wiestki, uziatyja z kowienskaj hazety „Rytas", ab wystaŭcy starych i redkich knih u Šaŭlach u Niez. Litwie.

—23 wieraśnia—čytajem u „Viln Ryt." — Krajeznaŭčaje T-wa „Aušra" ŭ Šaŭlach u muzei adčyniła wystaŭku starych knih. Eksponaty na henaj wystaŭcy pachodziać z muzeju „Aušry", z centralnaj dziaržaŭnaj biblijateki, čaść z biblijateki Litoŭskaha Uniwersytetu im. Witaŭta Wialikaha i šmat ad roznych prywatnych asob.

Da eksponataŭ naležać — pierawažna knihi, a tak-ža ekslibrisy (biblijatečnyja znaki, što pakazwajuć proźwišča ŭłaśnika biblijateki, často staradaŭnyja i duža artystyčnyja) i tak roznyja druki. Na wystaŭcy było 20 roznych addziełaŭ, u jakich znachodziłasia da tysiačy eksponataŭ.

Najbolšy addzieł starych knih. Jany duža staranna pasartawany i prykładna pakazwali swoj razwoj, pačynajučy ad XV st., — kali knihi byli jašče drukawany dzierawianymi litarami, — a kančajučy knihaj sučasnaj. Samyja najstarejšyja knihi byli drukawanyja ŭ Niamieččynie i ŭ inšych zahraničnych dziaržawach. Źmiest ich pierawažna charaktaru relihijnaha, abo praŭnaha, mowa — łacinskaja. Litoŭskaja kniha pačynałasia na wystaŭcy ad Daukšawaj „Postile". Dalej byli na wystaŭcy: Litoŭski Statut (pisany pabiełarusku P. Ł.), heraldyčnyja knihi wialikich panoŭ z pakazańniem ich siamiejnych herbaŭ i roznyja relihijnaha źmiestu knihi. Najbolš cikawaja była najstarejšaja na wystaŭcy kniha, drukawanaja ŭ 1487 h., tak zw. „inkunabuł" (adzin z pieršych ekzemplaroŭ drukarskaj štuku), a takoj byŭ encyklopedyčny słoŭnik teolohii i prawa.

Na wystaŭcy tak-ža byŭ wialiki addzieł ekslibrisaŭ, jaki ŭładziŭ mastak A. Bahdanowič. U hetym addziele było da 200 ekslibrisaŭ, sabranych u Litwie, Francyi, Niamieččynie, Čechasławacyi, Złuč. St. Ameryki i ŭ inš. dziaržawach. Siarod ekslibrisaŭ, sabranych u Litwie, šmat spatykałasia z prywatnych biblijatekaŭ roznych litoŭcaŭ.

Wobak z knihami byli roznyja brašury, redkija ekzemplary časopisiaŭ i praklamacyi, drukawanyja ŭ Litwie i ŭ Prusach padčas zabarony litoŭskaha druku. Hetaha rodu druki pakazwali toje ciažkoje jarmo, jakoje pieranios litoŭski druk ad rasiejskaj carskaj ułady.

Wystaŭka adbywałasia až da 12. X. siol. h. Duža mnoha ŭdzialiła jej swajej uwahi litoŭskaje hramadzianstwa, roznyja ekskursii, a asabliwa wučnioŭskaja moładź. —

P. Ł.

Marsylskaja trahedyja i sajuz Francyi z Sawietami.

Paśla zabojstwa juhasławianskaha karala i francuskaha ministra zahraničnych spraŭ u Marsylii, pačalisia nachilacca palityčnyja sympatyi da zbližeńnia Francyi z Sawietami.

Marsylskaja trahedyja wyrazna pakazała, što asiarodak niebiaśpieki znachodzicca ŭ siaredniaj Eŭropie. Dziela hetaha nia tolki ŭ Francyi i Juhasławii, ale i ŭ Čechasławaččynie dy inšych dziaržawach h. zw. Małoj Antanty starajucca i śpiašajuć znajści supolnikaŭ-winoŭnikaŭ krywawaj rasprawy ŭ Marsylii i prawiaści śledztwa, kab wyjaśnić i pryčyny hetaj trahedyi dy pradstawić heta ŭsio na sesii Lihi Narodaŭ, jakaja maje adbycca sioleta ŭ listapadzie.

Ad pastanowy ŭ hetaj sprawie na hetaj sesiii Lihi zaležny supakoj i wajna na świecie — piša francuskaja „L'Oevre".

Taja samaja hazeta ćwierdzić, što skora budzie zaklučany miž Francyjaj i Sawietami sajuz, jaki asłabić jašče bolš sajuz Francyi z Polščaj, bo Francyi niebiaśpiečna być u sajuzie z toj dziaržawaj, jakaja maje hłybokaje i tajomnaje parazumieńnie z Niamieččynaj.

Aryšty i śledztwa paśla krywawaj rasprawy
ŭ Marsylii.

Zabojcu juhasławianskaha karala i francuskaha ministra, jak my padawali, na miescy hetaj trahedyi zabili. Śledztwa wyjawiła, što zabojca mieŭ pašparty až na niekalka proźwiščaŭ i naležaŭ da makiedonskaj rewalucyjnaj arhanizacyi. Sapraŭdnaje jaho imia i proźwišča—byccam Uładzimir Gieorgjew. Na ciele Gieorgjewa ahledzili wytatuawany znak makiedonskaj rewalucyjnaj arhanizacyi—z aznakaj kościatrupa z napisam „swaboda abo śmierć".

Śledztwa, jakoje wiadziecca až u niekalkich dziaržawach Zach. Eŭropy, wyjawiła, što napad u Marsylii dakanany terorystyčnaj arhanizacyjaj, jakaja dziejała pa nakazu makiedonskaj rewalucyjnaj arhanizacyi ŭ parazumieńni z takoj-ža arhanizacyjaj charwackaj; niekalka asob z pasiarod mnohich aryštawanych pryznalisia da ŭčaścia ŭ padhatoŭcy da hetaha napadu.

Pryčyny hetaj krywawaj trahedyi treba šukać u samaj Juhasławii. Tam lijecca kroŭ wyzwalajučychsia makiedončykaŭ i traščać čuby charwataŭ. Francuskaja hazeta „Levr" piša, što sapraŭdnaja pryčyna pralićcia krywi ŭ Marsylii znachodzicca ŭ nutranoj palitycy Juhasławii, jakaja prawodzić žorstka ahulnuju serbizacyju, h. zw. siłaj nawaračwaje charwataŭ, makiedoncaŭ i słowencaŭ na serbaŭ. Koncentrujecca ŭsia dziaržaŭnaja ŭłada ŭ Juhasławii ŭ rukach serbaŭ, i heta źjaŭlajecca adnoj z pryčyn marsylskaj trahedyi.

Ciapier bajacca, što paśla śmierci karala Aleksandra I Juhasławija moža razwalicca.

Eŭropa ŭžo bačyć pamyłki palityki, pačataj 15 hadoŭ tamu, ale nia moža adwažycca da ich pryznacca i prystupić da naprawy.

Zabojstwa prawasłaŭnaha arcybiskupa
ŭ Łatwii.

U Ryzie 12 h. m. unočy zabity prawasłaŭny arcybiskup Joan, haława prawasłaŭnaj carkwy ŭ Łatwii. Zabojcy zabiŭšy arcybiskupa padpalili arcybiskupski dom.

Padazrajuć, što arcybiskup zabity z pomsty, abo zabili kamunisty; arcybiskup mieŭsia świedčyć u sudzie, u jakim buduć sudzić i prawasłaŭnych świaščeńnikaŭ; zajadła i ŭmieła zmahaŭsia arcybiskup z kamunistami i ahułam z marksystami. Padazreńnia rabunku niama, bo arcybiskup žyŭ wielmi skromna i byŭ biedny.

Arcyb. Joan pa nacyjanalnaści łatyš i byŭ łatyskim patryjotam.

Zwalnieńnie z wastrohu bieł. dziejačoŭ
u Sawieckaj Biełarusi.

Hazety padajuć: apošnimi časami z sawieckich wastrohaŭ — mienskaha i połackaha — zwolnieny biełaruskija dziejačy: M. Brucki, Kreštowič, Andrejka i Małyšyn. Usie jany adsiedžwali katarhu byccam za nacyjanalistyčnuju dziejnaść siarod biełaruskaj moładzi. Kreštowič dastaŭ dazwoł na wyjezd z Sawietaŭ i byccam pajechaŭ u Čechasławaččynu lačycca, bo ŭ wastrozie zachwareŭ mocna na suchoty.

Справа Сынкавіч.

Сынкавічы — гэта беларускае сяло ў Слонімшчыне. Ёсьць там старадаўняя стылёвая царква. Апошнімі гадамі гаспадарaць у ёй уніяты. Былі езуіты, а цяпер – нядаўна рукапаложаны малады а. Шарэйка. Даведваемся, што віленскі арцыб. Ялбжыкоўскі ўжо даўно робіць захады, каб сынкавіцкую царкву забраць на польскі касьцёл. З езуітамі справа гэта йшла быццам трудней, а з маладым Шарэйкам мае пайсьці лёгка. Ну што-ж, няма ў гэтым нічога дзіўнага. Дзіўным быўбы той, хто уніяцкія ў нас захады разумеў-бы йнакш, як польска-лацінскія сеткі.

— A pan naprasna nia kryčy! — adhamaniła baba, — jak ja hawaru, dyk musić wiedaju Ja ŭžo ad Zapustaŭ padmieciła, što, jak pan na chorach, piaješ, dyk Hanula, choć i pabožnaja kabieta, — ahladajecca. A heta ŭ našym babskim rodzie mnoha značyć. Dy ja ŭžo na swaim wiaku zaswatała par dwaccać, dyk woś maju wialikuju praktyku. Kab ja tak i hetak, dy kab mnie toje i sioje!... — pryćwiardziła Ruzia swajo słowa takimi zaklaćciami, što staromu kawaleru paśledni pušok padniaŭsia na haławie.

— Nu j baba! — kazaŭ paśle sam sabie Charašucha: — jana zaŭsiody siadzić pry kaściele, ale musić z rahatym znajecca bližej, jak sa światymi? I skul jana, praklataja, znaje maje sakrety, katorych ja nikomu nie hawaryŭ? ..

I woś pačalisia swaty ŭ kruhawuju. Arhanisty hłyboka ŭzdychaŭ, Ruzia jaho ciešyła, ale adkładała bieskaniečna.

— Wy, mužčyny, zaŭsiody śpiašajecie: budzie paroj! Najpierš treba ptušku wyśledzić, paśle dobrańka jaje abłaskawić, a tahdy ŭžo ławić i sadzić u katuch. A wy zaŭsiody cop-łop, a ptuška kier-kier! i pajšła sabie proč. Che, che!...

— A ci ty hawaryła z joj ab sprawie? — pytaŭ Charašucha.

— Ci ja zdurnieła? Hetym tolki ŭsio papsujecca.

— Dyk što ty darma traciš čas! Užo treci miesiac mianie paciašaješ i... ničoha. Musić mianie tolki zwodziš?

Tut Charašucha hłyboka zahlanuŭ babie ŭ wočy.

Ale Ruzia nie źbiantežyłasia: jak nastawiła swaje woŭčyja wočy na arhanistaha, dyk užo jon nia moh zdzieržyć.

Treba wiedać, što Ruzia była, jak kažuć, Herad-Baba. ci —adnym słowam— babski Starasta." Rostu wysokaha, chudaja, špakawataja. Wałasy puklami wyłazili z pad chustki. Zuby — wialikija, žoŭtyja — niejak asabliwa styrčeli z huby i nia było wiedama, ci jana śmiajecca, ci złujecca. Wočy — ciomnyja, hłybokija — byli poŭny niejkaj mahnetyčnaj siły. Bywała, jak nastawicca na kaho, dyk nichto nia moh zdziaržać, a zrazu spuskaŭ swaje wočy i druhi raz ściarohsia z joj spatykacca. Ruzia zamaŭlała ad rožnych chwarobaŭ i wypadkaŭ: ad hadziny, ad šalonych sabak, ad rožy, ad urokaŭ i mnoha ad čaho inšaha. Dziaŭčatam sakretna pradawała wielmi pamocny lubčyk. Ruzia, choć była padkaścielnaj babaj, ale žabrawała ŭ babincy tolki ŭ samyja ważnyja światki, a pa chatach nie žabrawała saŭsim, tolki źbirała zaroblenyja niadoimki.

Kazali, što Ruzia maje mnoha zołata, ale nichto jaho nia widzieŭ, a druhija kazali, što jana maje paluboŭnika i jamu addaje ŭsie swaje hrošy: tolki nia wiedali, chto jon taki. A inšyja hawaryli, što ŭ takoj wiedźmy sam čort moža być paluboŭnikam. A jašče inšyja ničoha nie hawaryli, tolki strašyli Ruziaj dziaciej i sami abchodzili jaje zdaloku, kab nia pryčyniła jakoha licha, abo, spatkaŭšy jaje zniačeŭku, plawali nazad siabie pa try razy. Ruzia i sama časta plawałasia na wulicy, asabliwa spatykajučy mužčyn. Zatoje mužčyny wieryli, što Ruzia maje chwościk, a nawiet i baby na heta zhadžalisia, bo — kažuć— nichto nikoli Ruzi nia bačyŭ u łaźni. Tolki-ž baby nie zhadžalisia na jejny tytuł — „babski Starasta," bo—kazali—nichto jaje na heta nie naznačyŭ.

Ale pamima ŭsiaho, a moža i dziela taho, u nahłaj patrebie ŭsie jšli da Ruzi na zamowu, asabliwa ad urokaŭ.

Adzin raz u dziadźki Alaksandra Matusewiča niejki nieznajomy čaławiek urok cialo. Tolki heta jon, mima idučy, cialo pachwaliŭ, až u piać minut jano bryk! — pała na panadworku i trep-trep nahami! — ŭžo j zdychać prybirajecca. Dziadźka skarej pasłaŭ pa Ruziu. Ruzia paśpiašyła pryjści. Uziała misku wady, tryma łyžkami wadu pieraliwaje, sto razoŭ kruhom plujecca, niešta prytym šepča... nu, i pamyli toj wadoj cialo, — a ŭ im ledź jašče duch trymajecca. Až tut woś (usie ludzi hladzieli i dziwilisia) — cialo hop na nohi! i pajšło jznoŭ skakać.

— Tfu ty, niačystaja siła! — skazaŭ na heta Tamaš Piatrowič, katory byŭ prytym i paśle raskazaŭ swaim babam usiu historyju.

Nabožnyja žančyny daŭno mieli zub prociŭ Ruzi i jejnych čaraŭ, choć adnakža i sami ŭ patrebie, pad wialikim sakretam, da jaje ŭdawalisia; mnoha razoŭ skaržyli na Ruziu pierad ksiandzami, ale čamuści ksiandzy — ničoha. Tolki ksiondz Marcinoŭski, katory saŭsim nie pryznawaŭ zamowaŭ i čaraŭ, zrazu wielmi aźwieryŭsia na Ruziu i pastanawiŭ wykinuć jaje z kaścielnaj chaty i z babinca. Adnak Ruzia niejak patrapiła abaranicca: usiaho tolki adzin raz pahawaryła z ksiandzom — i to nia bolš piaci minut, — ale skazała jamu niešta takoje, što jon adrazu ŭstupiŭ. Što jana ksiandzu skazała, — heta byŭ sakret dla całaj parachwii i nichto nia moh dapytacca. Z taho mamentu Ruzia zakurażyłasia jašče bolš, tolki zamaŭlać stała sakretna j brała daražej.

Roznyja wiestki.

П. Каруза і камуністы.

П. Каруза, быўшы сябра БХД, гады два-тры таму ўцёк у Саветы. Там быў арыштаваны. На допытах у Г.П.У. быццам расказаў „страшныя“ рэчы аб БХД і аб іншых пасобных беларускіх дзеячох. На падставах гэных яго „паказаньняў“ нейкі Алесь Гарадоцкі напісаў сёлета вясной брашуру, паказваючы местам выданьня Вільню, пад наступным сочным загалоўкам: „Як Бел. Хадэцыя гандлюе крывёю рабочых і сялян“.

Брашуру гэту камуністы тайна пашыралі ў Вільні сярод беларусаў.

Вось-жа, што да „гандлю крывёй“, дык такім гандлем мы не займаемся, бо ня хочам рабіць конкурэнцыі камуністам, а што да „паказаньняў“ Карузы, дык мог ён іх даваць агентам Г. П. У., а яны маглі ад яго браць іх, колькі і Карузе і Г. П. У. гэтага трэба было. Гэта нас сусім ня цікавіць. Адну толькі мусім сказаць няпрыемнасьць камуністам, што БХД хутка П. Карузу пазнала, як чалавека слабавольнага і бяспрынцыпнага і, яшчэ задоўга да яго падарожы ў Саветы, з ліку сяброў сваіх выключыла.

Z HAZET.

Ziemlarobski licej dla Ukraincaŭ. Hazety padajuć: U 1935—36 školnym hodzie polski ŭrad maje adkryć u Haliččynie dziaržaŭny licej z ukrainskaj mowaj nawučannia.

Хлестакоўшчына, ці нешта горшае?

„Родны Край“ у папярэднім 21 нумары і ў апошнім 22 з дня 13.X. сёл. г. парушае справу павароту з Саветаў у Польшч быўшых грамадаўцаў і змаганцаў. Асабліва пікантна аб гэтым піша ў перадавым артыкуле апошняга нумару „Родн. Краю“ стоўп бел.-польскай санацыі Эра, ці прасьцей Р. А. Ён, „парадзіўшы“ Саветам „выкінуць“ грамадаўцаў і змаганцаў сюды, пад Польшч, далей тэтак піша: ...„Мы-ж з свайго боку падымаемся забясьпечыць сваім таварышом абсолютную свабоду з боку польскага Ураду“...

Што Р. А. больш чым блізкі польскага Ураду, — усім беларусам гэта дужа добра ведама, але дагэтуль няведамым было, што ён так вялікую мае сілу ў гэтага Ураду.

Няменш так-жа цікава ў гэтым артыкуле і тое, што Р. А. быўшых грамадаўцаў і змаганцаў называе сваімі таварышамі.

І гэтак Р. А. у сваім органе выступае ў „абароне“ тых якія сяньня пакутуюць у Саветах за зроблены ім тымі-ж Саветамі, ці мо' яшчэ кім іншым, закід тайных зносінаў іменна з Польскім Урадам.

Дык што гэта, — пытаем, — з боку Р. А. знача: звычайная хлестакоўшчына, ці нешта горшае?

Z POLŠČY.

Školnyja kuratary prociŭ apłaty za nawuku ŭ pačatkawych školach. U Waršawie končyŭsia 13 h.m. źjezd školnych kurataraŭ, jaki adbyŭsia pad kiraŭnictwam ministra aświety Jendžejewiča. Na źjeździe abhawarwali i sprawu apłaty za nawuku ŭ pačatkawych školach. Kuratary wykazalisia prociŭ henaj apłaty.

Amnestyja. Hazety padajuć, što budzie ŭ Polščy abjaŭlena 11 listapada amnestyja, jakaja abymie 5 tysiač wiaźniaŭ.

Z ZAHRANICY.

Masawyja rastrely ŭ Hišpanii. Rewalucyju, jakaja niadaŭna była ŭ Hišpanii padniaŭšysia, urad utapiŭ u krywi. Ciapier užo raspraŭlajucca z pieramožanymi rewalucyjanerami sudy. Wajenny sud u Madrydzie zasudziŭ 30 socyjalistaŭ i kamunistaŭ na śmierć. U Barcelonie sud zasudziŭ katalonskich paŭstancaŭ — pałkoŭnikaŭ Peresa, Farasa i kapitana Eskofeta na śmierć, a majora Salasa i kapitanaŭ Lopeza i Hatelu na biazsročnuju katarhu.

Biezraboćcie ŭzrastaje i źmianšajecca. Mižnarodnaje Biuro Pracy padaje: Biezrabotnych źmienšyłasia: u Niamieččynie na 40 proc., u Anhlii, Danii, Aŭstryi, Juhasławii i Šwajcaryi na 15—20 proc., u Italii, Zł. Štatach Ameryki, Kanadzie, Japonii, Nowaj Zelandyi na 8—13 proc. U Čechasławaččynie, Holandyi i Norwehii biezraboćcie nie źmianšajecca, ale i nie pawialičwajecca. Biezraboćcie ŭzrasło: u Hišpanii na 13 proc., Belhii na 18 proc., Francyi 35 proc., a ŭ Polščy na 37 proc.

U Juhasławii pa śmierci karala Aleksandra I zasieŭ na karaleŭski prastoł jaho 12 hadowy syn Piotr II. Za maładoha karala kiruje dziaržawaj h. zw. rada rehencyjnaja.

U Francyii pamior R. Puankare, adzin z najwydatniejšych dziaržaŭnych mužoŭ Francyi. Niabožčyk byŭ prezydentam Francyi i doŭhija hady ministram roznych resortaŭ.

Francuski ŭrad paśla krywawaj trahedyi ŭ Marsylii paddaŭsia ŭ swaim składzie źmienie: źmianiŭsia min. nutr. spraŭ i sprawiadliwaści, min. zahraničnych spraŭ naznačany Lawal.

Z KRAJU.

Rewizii i aryšty litoŭcaŭ. „Vil Ryt.„ z dnia 17.X padaje, što ŭ Świancianščynie 14 het. mies. adbylisia rewizii i aryšty siarod miascowych litoŭskich dziejačoŭ. Aryštawanych, likam 5 caławiek, dastawili ŭ Świanciany. Pryčyny hetych aryštaŭ pakulšto niawiedamy.

Wybary ŭ pawietawyja samaŭrady. U Wilenskim wajawodztwie ŭ hetym m-cy i ŭ listapadzie adbuducca wybary ŭ pawietawyja samaŭrady — Pawietawyja Rady.

Tyfus. U Dziśnienščynie apošnimi časami pajawiłasia ŭznoŭ zaraza tyfusu. Zachwareła 100 asob. Z zarazaj zmahajucca specyjalnyja sanitarnyja addziely.

Z WILNI.

Łuckiewič i Astroŭski sudziacca. Ab tym, jak i čaho pawadzilisia staŭpy biełaruska-polskaj uhody: Łuckiewič i Astroŭski, my ŭžo pisali. Nia pisali tolki, jaki henaj zwadki dalejšy prabieh. Woś-ža jany swaje sprawy addali na hramadzki sud, jaki ŭžo adbywajecca ad wiasny i nijak nia moža dajści da kanca. Sudździoj na henym sudzie miž inšymi byŭ takža i W. Bahdanowič, jaki adnak z peŭnych pryčyn hetymi dniami sudzioŭstwa swajho zroksia. Ciapier, mahčyma, sud pojdzie bajčej i chutčej, bo bolšašć sudździaŭ — palaki.

Piśmy z wioski.

Biazbožnaść šyrycca.

Hłybokaje, Pastaŭskaha paw. U nas usie biełarusy, a pa wiery prawasłaŭnyja i kataliki. Ale hetyja wiery ŭ našym narodzie tolki pa metrycy, h. zn. adnych zapiswajuć u „ruskaj“ carkwie, a druhich u „polskim“ kaściele. U sapraŭdnaści naš narod nia wiedaje, ani prawasłaŭja ani katalictwa, bo ab praŭdzie Chrystowaj jon nia čuŭ; u carkwie parasiejsku pop haworyć biełarusam ab „ruskaj“ wiery, a ŭ kaściele ksiondz papolsku ćwierdzić, što najlepšaja wiera „polskaja.“ U hetakich dokazach naš narod nie raźbirajecca, bo nie razumieje dobra ani mowy rasiejskaj ani mowy polskaj i dziela hetaha astajecca biazrelihijny. U hetakich abstawinach lohka paddajecca ahitacyi biazbožnickaj i pačynaje swaju biazbožnaść demonstrawać suproć „ruskaha“ papa i „polskaha“ ksiandza. Kab nie hawaryć na ŭźwiej wiecier, padaju fakt henaj biazbožnickaj demonstracyi.

U minułym miesiacy ŭ wioscy Miarecki našaj hminy moładź ładziła biazbožnickuju demonstracyju — „pachowiny Boha“. Zrabili z harbuza bałwana, pałažyli na nasiły, jak niabožčyka, i napisali, što heta Boh pamior ad staraści; dwuch ubrałasia za duchoŭnikaŭ — adzin za prawasłaŭnaha, druhi za katalickaha, — pazapalwali świečki i naładziŭšy hetak pachod pajšli na h. zw. „panskija“ mohiłki (mohiłki susiedniaha dwara“. Prybranyja za duchoŭnikaŭ piajali: „pop“ parasiejsku, a „ksiondz“ papolsku.

Henyja biazbožnickija orhii spaściaroh ułaśnik susiedniaha dwara i ab hetym pawiedamiŭ palicyju.

Woś jakija prajawy zdarajucca ŭ relihijnym žyćci našaha narodu, a maskoŭskija papy ŭ cerkwach našym ludziam uhawarywajuć maskoŭščynu, a polskija ksiandzy ŭliwajuć duch polski.

P. R.

Хутары, аплата і пажар.

Дзятлава, Наваградзкі пав. Урэшце дачакалі і ў нашай гміне „рэформы рольнай“ у форме камасацыі. Цяпер хочаш—ня хочаш, на хутары мусіш ісьці. Праўда, у нас гэная рэформа праводзіцца сыстэматычна, скора ня будзе нідзе вёскі, — усе пяройдуць на хутары. Яно ж было б і нічога, каб гэная „рэформа“ ды так дорага не каштавала нашым людзям. Гэныя хутары нашым сялянам надта-ж дорага каштуюць. Пры гэтым, як на зло, блізу ў кожнай вёсцы здараюцца пажары—прад разыходам на хутары, якія нішчаць усё багацьце нашага сялянства. Некаторыя падазраюць, што гэныя пажары паўстаюць з падпалаў. Але ж не! Тут можа быць віной нядбайласьць і неадпаведны дагляд комінаў ды печаў: кожны ашчаджае і ня хоча іх напраўляць, бо ведама — чакае пераходу на хутары. На хутарох аднак паўстаюць новыя хаты, часта і густа крытыя бляхай або чарапіцай. Словам, сяляне і ў бядзе даюць сабе неяк раду.

Сёлета пачалася комасацыя ў в. Гірычах.

Я. Снапок.

Biełaruskija
Kalendary
— adryŭnyja i knižkaj —
na 1935 hod
można najwyhadniej kuplać u
BIEŁARUSKAJ KNIHARNI
«PAHONIA» Wilnia Zawalnaja 1.
Cana adryŭnoha kalendara 55 hrašoŭ.
Cana kalendara knižki 60 hr.
Pry bolšych zakupach wialikaja ŭstupka.
Biaz hrošaj kalendary nie wysyłajucca.

Nataryjus
Jazep Płatakis
adkryŭ kancelaryju
ŭ Wilni, pry wul. Wialikaj 56.

Dr. St. Hrynkiewič.

Atručańnie.

Atrutaju zawiom kožnuju materyju stałuju, ciakomuju ci hazawuju, jakaja maje swomaść u małych na't kolkaściach psawać dziejalnaść orhanaŭ, abo na't wyklikać śmierć čaławieka. Dziela praktyčnych miarkawańniaŭ, atruty možam padzialić na hazawyja, niahryzučyja i hryzučyja.

1. *Atruty hazawyja.* Da nadta raspaŭsiudžanych, a adnačasna škodnych hazaŭ naležyć: a) dwutlonisty wuhal (u nieprawietranych pamieškańniach, u studniach i h. d.), b) tlonisty wuhal (čad), c) haz haručy, jakim karystajucca pa niekatorych wialikich miestach.

2. *Atruty niahryzučyja*—benzyna, haza, roznyja farby, praśmiahšaje miasa, jahady, denaturawany śpirytus i h. d.

3. *Atruty hryzučyja* — wocat, kiśla solnaja, łuh, jad karbol, sierkawaja kiśla, čortaŭ kamień (lapis) i h. d.

Treba pomnić ratujučy atručanych ab ahulnych miarkawańniach — imknucca, kab asłabić abo źniščyć atrutu ŭ tym miescy, dzie jana ŭwajšła ŭ znosiny z ciełam čaławieka. Druhi mament niamienš ważny — heta nie dapuścić da pašyreńnia atruty ŭ arhaniźmie, a značycca neŭtralizawać jad, jaki łučyŭ u krywiachodnyja abo limfatyčnyja žyły. Čarhowym mamentam zmahańnia z atručańniem budzie imknieńnie da lačeńnia wyklikanych chworych prajawaŭ u arhaniźmie.

Jak paznać, što niechta atruciŭsia? Najčaściej sam chwory skaža, napałochany błahim samapačućciom paśla pryjma atruty. Jość cełу rad paznakaŭ, z jakich možam zrabić wysnawak, što tutaka jość atručańnie, a na't—što była takaja, a nia inšaja atruta.

Pry atručańni hazami miecimiem hetkija pryznaki: razdražnieńnie sklizistaje pawałoki nosa, harlaka, dychnicy, a na't i lohkich. Henaje razdražnieńnie prajaŭlajecca kataram, kašlam, kichańniem.

Ahulnyja pryznaki atručańnia bačycca z ciažkaha dychańnia, žaŭtački, siniuchi, amleńnia, sutarhaŭ, krywawaje mačy.

Pryznaki dziejańnia atruty, asabliwa hryzučaje, bačym z taho, što miesca, dzie atruta dakranułaś, čyrwanieje, puzyrycca, potym tam pajaŭlajucca strupy. Koler strupoŭ nadta charakterny dziela pasobnych atrutaŭ. Pobač z pamianionymi pryznakami, ważnyja jašče hetkija: młosnaść, wanity, wolnaść — časta wolnaść krywawaja.

Što rabić, kali nas kličuć da atručanaha? Najsampierš, u miery mahčymaści, raźwiedać ci zdaśledwać, jakaja była atruta.

4. *Ratawańnie pry hazawych atrutach ahułam.* U pieršuju čarhu chworaha wyniaści nadwor, na čystaje pawietra. Kali atručany dychaje, a tolki lažyć biaz pamiaci, dawać niuchać eter, amonijak, razcirać cieła, kab jaho nahreć, nahrawać ciopłymi butelkami, na twar spryskiwać chałodnuju wadu. Kali chwory ačuniaje, abo kali nia byŭ zhubiŭšy pamiaci, dać napicca kryšku wady, harbaty, kawy, wodki.

Dobra pomnić, kab ludziam biasprytomnym nia lić ničoha ŭ rot, lohka ich tady zadušyć.

Kali chwory čyrwony na twary, haławu trymać wysoka, i kali naadwarot, — twar blednaja, — haławu trymać nizka.

Razšpilić kaŭnier, krawatku, pojas, dziahu, nahawicy, stanik ci spadnicu.

Kali chwory nia dychaje, rabić jamu štučnaje dychańnie.

Pry wanitach haławu pakłaść na bok, kab wanitujučy chwory nie zadušyŭsia.

5. *Ratawańnie pry hryzučych atrutach.* Pry hetych atrutach nie dawać nikoli na wanity, inakš lohka možna paškodzić straŭnik.

Pry atručańni kiślami dawać pić ciopłuju wadu z mydłam, palenaju mahnezijaju, krejdaju, białkom ad jajec.

Pry atručańni łuham — kisłaje małako, słaby wocat, sok z cytrynaj i wadoju.

Pry atručańni jodam — ciortaja bulba, krachmał (muka z bulby).

Pry atručańni čortawym kamianiem (lapisam) — sałonaja wada.

Pry atručańni harełkaju — 3—4 kropli amonijaku z wadoju.

Pry atručańni karbolem — pić raspuščanuju sol anhielskuju ci prosta hlaŭberskuju (jakuju dajuć lizać karowam), potym wada z białkom.

6. *Ratawańnie pry atrutach niahryzučych.* Wyklikać wanity. Najlahčej wyklikać wanity, kazyčučy palcam ci piarom kurynym maleńki jazyčok. Možna dawać pić wadu z mydłam, abo wadu sałonuju.

Nahladać adnačasna za chworym, ci dychaje, ci bjecca serca. Kali nia wiedajem, jakaja atruta, — lepš zaŭsiody źwiarnucca da doktara.

Redaktar Jan Paźniak Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1—3. Wydawiec: A. Šutowič